

S:t Jacobs kyrkogård

– en oas mitt i city

Av Sören Ekström

I S:t Jacobs kyrka i Stockholm finns en denna korta beskrivning av kyrkogården och dess historia. Dessutom finns boken *S:t Jacobs kyrka – kyrkan, församlingen och trakten* (S:t Jacobs kyrkas vänner 2009) att köpa.

Anor från 1300-talet

S:t Jacobs kyrkogård låg till att börja med på landet. Den omnämns redan i mitten av 1300-talet. Den har varit betydligt större än den är i dag, men reducerades inte minst genom utbyggnaden av Kungsträdgården.

Både krig och Gustav Vasas behandling av kloster och kyrkor – som ledde till att S:t Jacobs kyrka i dess 1500-talsskepnad revs – gjorde att kyrkogården tidvis var mycket förfallen och vanskött. Då befolkningen på Norrmalm i slutet av 1500-talet och under 1600-talet växte och ett nytt kyrkobygge genomfördes ställdes kyrkogården åter i ordning.

Till vänster finns ett modernt hus, byggt som församlingshus för S:t Jacobs församling och invigt 1985. Där fanns ursprungligen enklare likbodar som på 1750-talet ersattes med gravkapell i sten och på 1920-talet med ett modernare gravkapell. I slutet av 1800-talet revs de gravkor som låg mot Kungsträdgården. I flera fall finns gravkamrarna kvar, men de täcks av stora liggande gravvårdar.

Antalet kvarvarande gravstenar är inte stort, men kyrkogården utgör en unik kyrkogårdsmiljö genom att man på en liten yta kan möta gravkultur från främst 1600-, 1700-, 1800- och 1900-talen mellan hus från 1600- och 1900-talen – mitt i Stockholms centrala kärna.

Några av gravarna

Man kommer in på kyrkogården genom kyrkan eller från Västra Trädgårdsgatan genom en grind i ett vackert järnstaket från 1828. Dessförinnan hade kyrkogården inhägnats av både plank och murar, bland annat en magnifik portal som byggdes 1658.

Mellan grinden och kyrkan finns en sten som återger texten från en minnestavla, som var inmurad i det på 1980-talet rivna gravkorets vägg. Texten vittnar om att *Marie Anne L'Allié D'Armancourt*, fransk skådespelerska (1728-63), fått sin grav på kyrkogården. Bl.a. står det att "hennes skådespelaretalanger behagade hovet och hennes oförvitliga seder folket".

På kyrkväggen finns ett epitafium av röd porfyr inmurat i kyrkväggen. Det visar platsen för vår store 1700-talsförfattare *Johan Henrik Kellgrens* (1751-95) numera osynliga grav, nära kyrkoväggen. Kellgren bodde 1789-94 tvärs över gatan. På kyrkväggen finns också en marmortavla uppsatt till minnet av skalden *Olof Kexél* (1748-96), grundaren av ordenssällskapet Par Bricole där vännen Carl Michael Bellman också ingick. Kexél har sin grav i kyrkan.

Alldeles utanför den norra porten står två välbevarade gravstenar, en (Hans Mewerdt) från 1669 och en (Johan Lang) omköpt 1710.

En minnestavla uppmärksammar om fransmannen *Guillaume Taraval* (1701-50), grundare av den ritkola som senare blev Konstakademien och en av de konstnärer som spelade en betydelsefull roll i utsmyckningen då det nuvarande kungliga slottet byggdes. Närmare Kungsträdgården finns ett epitafium till minne av den mindre kände, men dock slottsbyggmästaren och åldermannen, *Jonas Nilson Fristedt* (d. 1715) och hans hustru.

Församlingen reste 1944 en minnessten över de sjömän som följde sina fartyg i djupen under andra världskriget. Fem namn finns på stenen som står vid staketet mot Kungsträdgården.

Ute på kyrkogården kan vi söka oss fram till en gravvård i obeliskform, gjord i ljusgrön, flammig kalksten, ritad av Jean Eric Rehn, rest till minne av den italienske abbén *Domenico Michelessi* (1735-73). Han hade varit i Sverige i mindre än två år då han dog, men lärt sig svenska och blivit medlem i Vetenskapsakademien.

Läkaren *Carl Henrik Wertmüllers* (1752-1829) gravsten av ljusgrön kalksten omges av ett vackert smidesarbete i järn. Monumentet och medaljongen är gjorda 1829 av Erik Gustaf Göthe.

Många gravar på S:t Jacobs kyrkogård har liggande gravstenar med inskrifter från 1600-, 1700- och 1800-talen, i något fall på en sten som är äldre än inskriptionen. En vacker sten med både mycket text och dekorationer finns några meter utanför Kellgrens grav (Börge Wengstädt).

Fortfarande sätts aska ned i gravar på S:t Jacobs kyrkogård.

Ett sentida tillskott på S:t Jacobs kyrkogård är *Astrid*, en skulptur i mässing av Lena Lervik. Astrid (på bilden här intill) är en del av en lugn plats på kyrkogården där besökaren kan sitta i stillhet och tänka på både det som tar upp hans eller hennes tankar just för tillfället och på levande och bortgångna vänner.